

Spis treści

Od autora	11
Rozdział I	
EPOKA NIE TYLKO WSTECZNA	17
Alegoryzacja pogańskiego dorobku starożytności	18
<i>Patres Ecclesiae</i>	22
Anachoreci i wczesny ruch monastyczny	23
Ascetyzm i ascetycy	25
Wczesne herezje	29
Rozdział II	
BIZANTYJSKI RYWAŁ ZACHODU – PODSTAWY POTĘGI	37
Prawa Justyniana i ich dalekosiężny wpływ cywilizacyjny	40
Podstawy bizantyjskiej kultury – edukacja i nauka	44
Rozdział III	
IMPERIUM I BUDOWNICZYCH, I ARTYSTÓW	53
Architektura bizantyjska	53
Sztuka – hegemonia tematyki religijnej	67
Rozdział IV	
MUZYKA I LITERATURA BIZANTYJSKA	75
Związek muzyki z poezją	75
Literatura bizantyjska poza hymnografią	84
Zagadka nieobecności teatru i dramatu bizantyjskiego	95
Rola Bizancjum w zachowaniu tradycji antyku	97
Rozdział V	
KULTURY BIZANTYJSKIEGO OBRZEŻA	98
Armenia	98
Sakartwelo – Gruzja	104
Rozdział VI	
POCZĄTEK WĘDRÓWKI LUDÓW	110
Hunowie i Attyła – „Bicz Boży”	112
Awarowie	116

Rozdział VII	
GERMANIE	122
Sąsiedzi Rzymian – Germania w opisie Tacyta	122
Germańska mitologia	124
Romanizacja plemion germańskich	126
Migracje głównych plemion germańskich	127
Rozdział VIII	
ŚWIT PAŃSTWOWOŚCI GERMAŃSKICH	139
Longobardowie	139
Ustanowienie królestwa Anglii	144
Fryzowie	148
Wikingowie i początki państw skandynawskich	150
Rozdział IX	
IMPERIUM KAROLIŃSKIE – WSPÓLNY POCZĄTEK KULTUR NIEMIECKIEJ I FRANCUSKIEJ	159
Renesans karoliński	161
Architektura doby karolińskiej	163
Sztuka Karolingów	164
Kształtowanie się państw niemieckich i Francji, znaczenie Burgundii	166
Rozdział X	
SARACEŃSKA ALTERNATYWA	168
Muzułmański podbój i chrześcijańska rekonkwista	170
Literatura arabska w Europie	177
Architektura andaluzyjska	178
Arabska filozofia i nauka	178
Rozdział XI	
SPOŁECZNOŚCI CELTYCKIE W ŚREDNIOWIECZU	183
Fatalizm irlandzkich losów	183
Złota epoka kultury irlandzkiej	184
Alban, czyli Szkocja	188
Walia	191
Rozdział XII	
POCZĄTKI CYWILIZACJI SŁOWIAN	195
Pochodzenie Słowian	195
Pogańska mitologia Słowian	197
Państwo Samona	201
Początki chrystianizacji Słowiańszczyzny	202
Chryścianizacja pierwszych państw słowiańskich	205

Rozdział XIII	
WIELKOŚĆ I UPADEK RUSI KIJOWSKIEJ	230
Od Rusi Kijowskiej do Księstwa Moskiewskiego	230
Kultura staroruska	234
Rozdział XIV	
NARODZINY I ROZWÓJ PAŃSTWA POLSKIEGO	244
Legendarne i rzeczywiste początki	244
Kontrowersje wokół początków chrztu i Polski	245
Bolesław Chrobry i misja św. Wojciecha	247
Od Mieszka II do Łokietka	250
Rozdział XV	
BAŁTOWIE – MIĘDZY UNICESTWIENIEM A PRZETRZANIEM	251
Pogańska mitologia Bałtów	252
Estonia – najstarsza ojczyzna Bałtów	255
Prusowie	259
Tajemniczy lud Jaćwingów	261
Litwa Mendoga, Gedymina i Jagiełły	261
Żmudź – Samogitia	267
Łotwa – Livonia	268
Rozdział XVI	
OSTATNI PRZYBYSZE ZE STEPÓW	270
Madziarzy docierają do Europy	271
Mongołowie jako lud europejski?	278
Rozdział XVII	
FEUDALIZM	290
Etymologia pojęcia i kwestie terminologii	290
Geneza feudalizmu	291
Feudalizm poza głównymi ośrodkami jego rozwoju	294
<i>Wielka Karta Wolności</i>	297
Rozdział XVIII	
ROZWÓJ MIAST, ICH URBANISTYKA I ARCHITEKTURA	299
Chrześcijaństwo a zmiany w strukturze miast	299
Wikińska geneza miast skandynawskich	302
Typy praw określających lokowanie miast	303
Federacje miast średniowiecznych	304
Gildie kupieckie i cechy rzemieślnicze	306
Mieszkańskie bractwa strzeleckie	308
Wnętrze średniowiecznego domostwa	309

Rozdział XIX	
OBRONCY LUDU I BOHATEROWIE WALK NARODOWOWYZWOLEŃCZYCH	313
Dwieście zapomnianych powstań	313
Rozdział XX	
ŻYDZI, WIECZNI WĘDROWCY	326
Żydzi w Hiszpanii	327
Polemiki talmudystów z chrześcijanami	331
Nasilanie się prześladowań	332
Polski azyl	337
Rozdział XXI	
KLASZTORY, SKRYPTORIA I KRONIKARZE	340
Monastycyzm zachodni	436
Skryptoria klasztorne	345
Kronikarze i kroniki	347
Rozdział XXII	
STYL ROMAŃSKI W ARCHITEKTURZE, SZTUCE I RZEMIOŚLE ARTYSTYCZNYM	356
Wczesny romanizm – renesans ottoński	356
Dojrzały styl romański w architekturze i sztuce	362
Rozdział XXIII	
STRZELISTE PIĘKNO GOTYKU	376
Świątynie w stylu gotyckim	377
Świeckie budowle gotyckie	381
Sztuka gotycka	382
Rozdział XXIV	
KULTURA KLASY RYCERSKIEJ	398
Geneza rycerstwa europejskiego	398
Rycerska koncepcja honoru i miłości	401
Rynsztunek rycerski	404
Turnieje rycerskie	409
Polowania	411
Zakony rycerskie i wyprawy krzyżowe	414
Rozdział XXV	
EDUKACJA I NAUKA W WIEKACH ŚREDNICH	424
Początki uniwersytetów na Zachodzie	424
Scholastyka – filozofia i teologia katolicka	427

Rozdział XXVI	
HEREZJE SPRZECIWU SPOŁECZNEGO	436
Waldensi	436
Katarzy i Albigensi	438
Lollardzi, Wiclef, Hus i Jędrzej Gałka z Dobczyna	442
Rozdział XXVII	
EPOSY, LEGENDY I ROMANSE	447
Epika tradycji pogańskiej	448
Epos tradycji chrześcijańskiej	453
Romanse średniowieczne	463
Rozdział XXVIII	
LITERATURA RELIGIJNA	468
Liryka religijna	468
Arcydzieło hagiografii – <i>Złota legenda</i>	473
Religijne formy dramatyczne – misteria, mirakle i moralitety	474
Rozdział XXIX	
ŚREDNIOWIECZNA POEZJA ŚWIECKA	481
Trubadurzy, truwerzy, minnesingerzy i meistersingerzy	481
Goliardzi – <i>Carmina Burana</i>	484
François Villon	487
Rozdział XXX	
SATYRYCY I PRZEŚMIEWCY	492
Satyra, literatura moralizatorska i plebejskie formy prześmiewcze	492
Étienne de Fougères i jego księga poświęcona obyczajom	493
Satyry o tematyce chłopskiej	497
Renard – chytry lis	502
Rozdział XXXI	
MUZYKA TRADYCJI ZACHODNIEJ	504
Tradycja pogańska	504
Dziedzictwo zachodniej muzyki kościelnej	506
Najstarsze ślady muzyki i pieśni Słowian	511
Instrumenty muzyczne średniowiecza	514
Tańce średniowieczne	518
Rozdział XXXII	
ŻYCIE CODZIENNE I OBYCZAJE	521
Zawieranie małżeństw	522
Narodziny, dzieciństwo i sieroctwo	522
Pogrzeby	526
Zmiany w ubiorach – niezwykła rola spodni i guzika	528

Nowe tradycje kulinarne	533
Higiena i łaźnie	542
Gry i zabawy ludowe	544
Pielgrzymki, czyli średniowieczna turystyka	549
Rozdział XXXIII	
CIEMNE STRONY ŚREDNIOWIECZA	552
Niewolnicy średniowiecznej Europy	552
Prostytucja	555
Psychoreligijne patologie	559
Młot na współniczki szatana	564
Tortury – metody, narzędzia i kaci	566
Zakończenie	
WAGA I ZNACZENIE ŚREDNIOWIECZA	571
Skróty stosowane w przypisach	573
Bibliografia	575
Indeks nazwisk	587
Źródła ilustracji	614